

Nacionālajai kultūras mantojuma pārvaldei

pasts@nkmp.gov.lv

Informācijai:

Kultūras ministrijai, pasts@km.gov.lv

Augšdaugavas novada pašvaldības domei, pasts@augšdaugavasnovads.lv

Valsts vides dienestam, pasts@vvd.gov.lv

Rīgā, 17.08.2026., Nr. 17/08/2026-01

Par Nīcgales Lielā akmens un tā piekļuves drošības nepietiekamu izvērtējumu vēja parka "Nīcgale" IVN ziņojuma 1. redakcijā

Biedrība "Drosme Darīt", iepazīstoties ar vēja parka "Nīcgale" un tā saistītās infrastruktūras būvniecības ietekmes uz vidi novērtējuma ziņojuma 1. redakciju, lūdz Nacionālo kultūras mantojuma pārvaldi savas kompetences ietvaros izvērtēt plānotā vēja elektrostaciju izvietojuma ietekmi ne tikai uz Nīcgales Lielā akmens fizisko saglabāšanu un ainavisko uztveri, bet arī uz iespēju sabiedrībai šo pieminekli turpmāk droši un pilnvērtīgi apmeklēt.

Nīcgales Lielais akmens ir īpaši aizsargājams ģeoloģisks dabas piemineklis un valsts aizsardzībā esošs arheoloģijas piemineklis ar aizsardzības Nr. 685. NKMP reģistrā tas norādīts kā reģiona nozīmes kultūras piemineklis. Tas ir lielākais pašlaik zināmais laukakmens Latvijā, kā arī viena no nozīmīgākajām aizsargājamo ainavu apvidus "Nīcgales meži" dabas, kultūrvēsturiskajām un rekreācijas vērtībām. Dabas aizsardzības pārvalde īpaši norāda, ka ainaviski nozīmīgs ir arī ceļš uz Nīcgales Lielo akmeni.

IVN dokumentācija atzīst, ka Nīcgales Lielais akmens ir nozīmīgākais tūrisma un rekreācijas objekts vēja parka tuvumā. Pie tā izveidotā AS "Latvijas valsts meži" atpūtas vieta jau gadu desmitiem tiek izmantota skolēnu grupu un citu apmeklētāju vajadzībām. Arī LVM norāda, ka objekts ir apmeklēts visa gada garumā.

Agrākā pašvaldības teritorijas plānojuma vides pārskatā, atsaucoties uz Daugavpils tūrisma informācijas centra datiem, norādīts, ka Nīcgales Lielo akmeni gada laikā apmeklē vairāki tūkstoši cilvēku. Biedrības rīcībā esošā provizoriskā aplēse ir līdz aptuveni 10 000 apmeklētāju gadā, tomēr šis skaitlis IVN materiālos nav pamatots ar aktuāliem LVM, pašvaldības vai tūrisma informācijas centra uzskaites datiem. Tādēļ pirms secinājuma par riska pieļaujamību jāiegūst aktuāli dati par individuālajiem apmeklētājiem, skolēnu grupām, autobusu kustību un uzturēšanās ilgumu pie objekta.

Plānotais izvietojums rada tiešu konfliktu ar drošu piekļuvi

IVN ziņojumā norādīts, ka tuvākā plānotā VES N20 atrodas aptuveni 0,82 km attālumā no Nīcgales Lielā akmens. Vienlaikus viena no plānotajām inženierkomunikāciju trasēm šķērso pieminekļa 500 m aizsardzības zonu. Kultūrvēsturiskā mantojuma novērtējumā tieši norādīts, ka VES infrastruktūras ceļš skar kultūras pieminekli vai tā aizsardzības zonu. *[IVN ziņojums, PDF 124. un 194.–195. lpp., 2.7.1. un 3.8. nodaļa, 2.15. tabula un 3.18. attēls; Kultūrvides novērtējums, PDF 5. lpp.]*

Vēl būtiskāk, IVN 3.23. tabulā ir tieši konstatēts, ka:

- VES N23 atrodas tikai 88 m no publiskā meža ceļa "L. Akmens ceļš";
- VES N26 atrodas tikai 88 m no tā paša ceļa;
- abi attālumi ir mazāki par pašā IVN izmantoto ieteicamo attālumu līdz publiski lietojamiem ceļiem.

Tātad konflikts ar piekļuves ceļu aizsardzības zonu ir tieši atzīts pašā IVN ziņojumā. *[IVN ziņojums, PDF 243.–244. lpp., 3.23. tabula]*

Pievienotajā attēlā uz IVN drošības risku kartes ar dažādām krāsām ir shematiski iezīmēti iespējamie maršruti uz Nīcgales Lielo akmeni:

1. Oranžais maršruts, kuru saskaņā ar biedrības rīcībā esošo informāciju visbiežāk izmanto apmeklētāju un skolēnu grupas, šķērso vēja parka dienvidu un centrālo daļu un izmanto "L. Akmens ceļu". Šis maršruts ved gar VES N20, N23 un N26, kuras paredzēts izvietot tikai 88 m no publiskā ceļa, kā arī secīgi ved cauri vairāku citu VES riska zonām – N40, N39, N38, N36.
2. Dzeltenais maršruta daļa atrodas tālāk no blīvākā VES klāsterā, bet tā noslēdzošais posms un pati uzturēšanās vieta pie akmens nonāk N20 tuvumā, kur IVN pats identificē iespējamu konfliktu ar publiskās ārtelpas drošības zonu.
3. Arī pārējie attēlā norādītie maršruti secīgi šķērso vai pietuvojas vairāku turbīnu zonām. IVN nav sagatavots viens kopīgs maršrutu riska aprēķins, kurā būtu summēta visu ceļā šķērsoto VES un visu avāriju scenāriju ietekme.

Pievienotā karte ir balstīta uz A alternatīvas izvietojumu. Tādēļ IVN jāsniedz līdzvērtīga, precīza un koordinātēs pārbaudāma analīze arī B alternatīvai, nevis jāpieņem, ka mazāks kopējais VES skaits automātiski atrisina Nīcgales Lielā akmens piekļuves problēmu.

IVN drošības kontūras nav salāgotas ar ledus izsviešanas aprēķiniem

IVN kartēs ap VES ir attēlotas vairākas koncentriskas drošības kontūras ar dažādiem aprēķinātā riska līmeņiem. Vienlaikus IVN 3.13. tabulā sniegti būtiski lielāki vienkāršotā ledus gabalu "aizmešanas" attālumi – dažādiem modeļiem tie noteikti 701-848 m.

IVN arī norāda, ka Nīcgales teritorijā apledošanas veidošanai labvēlīgi meteoroloģiskie apstākļi iespējami 20–30 dienas gadā. [IVN ziņojums, PDF 222.–223. lpp., 3.13. tabula]

Riska kontūras un ledus izsviešanas attālumi apraksta atšķirīgus scenārijus, tādēļ to skaitliska nesakritība pati par sevi nav neparasta. Taču IVN trūkums ir tas, ka nav izveidota viena kopīga karte, kurā būtu nodalīti un vienlaikus pārklāti visi aprakstītie un aprēķinātie riski, kādēļ kartes lasītājam var rasties nepamatots priekšstats, ka atrašanās ārpus vienas pārtrauktās līnijas nozīmē atrašanos ārpus visiem VES radītajiem apdraudējumiem.

Īpaši būtiski, ka IVN norādītais aptuvenais attālums no N20 līdz Nīcgales Lielajam akmenim ir 820 m, savukārt IVN paša aprēķinātā ledus izsviešanas augšējā robeža atsevišķiem modeļiem sasniedz 826 un 848 m. Tas nepierāda noteiktu trāpījuma varbūtību, jo 3.13. tabulas rezultāts ir vienkāršots bīstamības augšējās robežas aprēķins, nevis riska kontūra. Tomēr tas nozīmē, ka ar mazākajām kartē attēlotajām drošības līnijām vien nepietiek, lai atzītu apmeklētāju laukumu par drošu.

Turklāt IVN pats secina, ka Enercon DE E-175 EP5 modelim aprēķinātā publiskās ārtelpas drošības zona vietām pārklājas ar cilvēku pulcēšanās vietām, kā piemēru tieši nosaucot Nīcgales Lielo akmeni N20 tuvumā. IVN kā drošāku iesaka Nordex N175/6.x vai citu VES modeli ar zemāku masta augstumu, taču ieteikums izvēlēties drošāku modeli nav pielīdzināms juridiski saistošam aizliegumam izvēlēties nelabvēlīgāko modeli. [IVN ziņojums, PDF 240.–241. lpp., 3.29.–3.30. attēls]

Par skrīninga attālumu

Ārvalstu praksē lietotais attālums ir piesardzīgs apledošanas bīstamības skrīninga jeb brīdināšanas kritērijs, nevis Latvijas normatīvajos aktos noteikta vispārīga robežvērtība un ne arī konkrēta individuālā riska kontūra.

Nemot vērā IVN norādīto aptuveni 0,82 km attālumu līdz N20, pašreizējie dati nedod pamatu apgalvot, ka pati Nīcgales Lielā akmens atrašanās vieta atrodas šā skrīninga attāluma iekšienē.

Taču piekļuves ceļa situācija ir pilnīgi atšķirīga. VES N23 un N26 atrašanās tikai 88 m no "L. Akmens ceļa", kā arī kartē identificējamais VES N20, N40, N39, N38, N36 nelielais attālums (mazāks par aprēķinātajām drošības zonām) no publiski lietojamiem ceļiem nozīmē, ka ceļš atrodas daudzāk tuvāk par šādu skrīninga attālumu un arī tuvāk par IVN izmantotajiem ieteicamajiem attālumiem līdz publiski lietojamiem ceļiem.

Tādēļ drošība jāvērtē ne tikai galamērķī, bet visā maršrutā, summējot secīgi un vienlaikus šķērsotās vairāku VES zonas. Apmeklētāju grupa tiek pakļauta augstākam riskam tikai tādēļ, ka tā pārvietojas - maršruts var secīgi šķērsot vairāku turbīnu ietekmes zonas, bet pēc tam grupa ilgstoši uzturas pie paša objekta, jāņem vērā, ka apmeklētāju grupas dalībnieki var atrasties vienlaicīgi vairāku VES risku zonās un pat ja individuālais risks nepalielinās, grupas kopējais risks viennozīmīgi pieaug.

Risks nav ierobežots tikai ar ziemas apledojumu

Nīcgales Lielā akmens un tā piekļuves drošību nevar vērtēt tikai ziemas vai apledojuma periodā. Jāņem vērā arī lāpstiņu, torņa, rotera un gondolas mehānisko bojājumu, ugunsgrēku, degošu detaļu krišanas un kļūdainas darbības scenāriji visa gada garumā.

2026. gadā Latvijā konstatēta gan vecākas VES nogāšanās Dienvidkurzemes novadā, gan vēl ekspluatācijā nenodotas VES lāpstiņas nolūšana izmēģinājumu laikā Liepājā. Šie incidenti attiecas uz atšķirīga vecuma un tehniskā risinājuma iekārtām un nepierāda konkrētu avārijas varbūtību Nīcgales projektam. Tomēr tie apliecina, ka mehāniskas avārijas nav tikai teorētisks ziemas apledojuma scenārijs un ka sabiedriski apmeklētās vietas drošība jāvērtē visa gada ekspluatācijas ciklā.

Skolēnu grupu vadītājiem, izglītības iestādēm un tūrisma organizatoriem ir pienākums izvēlēties drošus galamērķus. Ja piekļuve piemineklim saistīsies ar regulāriem brīdinājumiem, ceļu slēgšanas iespēju, nenoteiktām drošības zonām vai publiski zināmiem VES incidentiem, atbildīgās personas var atteikties no objekta apmeklēšanas ne tikai ziemā, bet arī citos gadalaikos. Tādējādi objekta fiziska saglabāšana pati par sevi nenodrošinās tā kultūrvēsturiskās, izglītojošās un rekreācijas funkcijas saglabāšanu.

Valsts meža rekreācijas un piekļuves funkcija

Meža likuma 5. panta pirmā daļa paredz fizisko personu tiesības uzturēties un brīvi pārvietoties valsts un pašvaldības mežā, ja normatīvajos aktos nav noteikts citādi. Likums pieļauj noteiktus piekļuves ierobežojumus, tādēļ nevar kategoriski apgalvot, ka jebkura īslaicīga teritorijas slēgšana būtu prettiesiska. Tomēr nav pieļaujams tāds projekta izvietojums, kura normāla un

paredzama ekspluatācija drošības apsvērumu dēļ regulāri prasītu slēgt publisku meža ceļu vai vienīgo praktiski izmantojamo piekļuvi sabiedriski nozīmīgam piemineklim.

LVM ir izveidojusi un ilgstoši uzturējusi atpūtas vietu pie Nīcgales Lielā akmens, lai objekts būtu bez maksas pieejams sabiedrībai. Tādēļ regulāra piekļuves slēgšana nevar tikt izmantota kā ērts aizstājējs drošam VES izvietojumam. Vispirms jāpiemēro izvairīšanās princips, proti, turbīnu pārvietošana, neizbūvēšana vai parka apjoma samazināšana, un tikai pēc tam tehniski un organizatoriski mazināšanas pasākumi.

Lūgumi Nacionālajai kultūras mantojuma pārvaldei

Ņemot vērā iepriekš minēto, lūdzam Nacionālo kultūras mantojuma pārvaldi:

1. Atzīt, ka Nīcgales Lielā akmens aizsardzība ietver arī drošas, nepārtrauktas un sabiedrībai praktiski izmantojamas piekļuves saglabāšanu, nevis tikai pieminekļa fiziskās virsmas un formālās aizsardzības zonas neaizskaršanu.
2. Pieprasīt no paredzētās darbības ierosinātāja precīzu, koordinātēs pārbaudāmu visu faktisko piekļuves maršrutu karti, atsevišķi A un B alternatīvai, norādot ceļu statusu, ceļa asi un malas, apstāšanās vietas, autobusu apgriešanās un stāvēšanas vietas, gājēju kustību un uzturēšanās laukumu pie akmens.
3. Pieprasīt vienotu drošības pārklājuma karti, kurā katrai VES un gala tehniskajam modelim atsevišķi attēloti:
 - strukturālo bojājumu riski;
 - ledus izsviešana;
 - ledus krišana;
 - lāpstiņas, rotoņa, gondolas un torņa bojājuma zonas;
 - ugunsgrēka un degošu atlūzu scenāriji;
 - vairāku VES zonu pārklāšanās un secīga šķērsošana visos piekļuves maršrutos.
4. Pieprasīt vietai specifisku apmeklētāju un maršruta riska aprēķinu, izmantojot aktuālus datus par individuālajiem apmeklētājiem, skolēnu grupām, autobusu un vieglo transportlīdzekļu kustību, uzturēšanās laiku un sezonālo apmeklējumu.
5. Pieprasīt prioritāri pārvietot vai neizbūvēt VES, kuru izvietojums nav savienojams ar drošu piekļuvi, tostarp A alternatīvā N23 un N26 pie "L. Akmens ceļa", kā arī N20 un

citas VES, kuru drošības vai ledus bīstamības zonas sasniedz pieminēkļa apmeklētāju laukumu, piekļuves ceļus vai prasa to regulāru slēgšanu.

6. Noteikt, ka droša piekļuve nedrīkst būt atkarīga tikai no brīdinājuma zīmēm, mobilo lietotņu paziņojumiem vai apmeklētāju pašu piesardzības. Ja nepieciešama ceļa fiziska slēgšana, jābūt noteiktam atbildīgajam, aktivizācijas kritērijam, fiziskām barjerām, kontrolei, sabiedrības informēšanai un drošam alternatīvam maršrutam. Regulāra slēgšana jāvērtē kā projekta negatīva ietekme, nevis kā neitrāls ekspluatācijas pasākums.
7. Pieprasīt visu plānoto infrastruktūru pārvietot ārpus Nīcgales Lielā akmens aizsardzības zonas, nevis atstāt šī jautājuma atrisināšanu vēlākais būvprojekta izstrādes posmam. Ja objektīvi nav iespējams izvairīties no aizsardzības zonas, pirms IVN atzinuma jāiesniedz konkrēts tehniskais risinājums, alternatīvu izvērtējums un NKMP saskaņojums.
8. Līdz minēto trūkumu novēršanai nesaskaņot pašreizējo VES izvietojumu Nīcgales Lielā akmens un tā piekļuves ceļu ietekmes zonā un informēt Valsts vides dienestu, ka IVN ziņojuma 1. redakcija nedod pietiekamu pamatu secinājumam par drošas piekļuves saglabāšanu.
9. Pieprasīt atkārtotu sabiedrisko apspriešanu, ja drošības izvērtējuma rezultātā tiek mainīts turbīnu modelis, maksimālie parametri, izvietojums, piekļuves režīms vai paredzēta publisko ceļu slēgšana.
10. Sniegt biedrībai, Kultūras ministrijai, Augšdaugavas novada pašvaldībai un Valsts vides dienestam rakstveida viedokli, vai NKMP ieskatā kultūras pieminekļa aizsardzība ir nodrošināta, ja tā apmeklējums kļūst ierobežots, periodiski slēdzams vai drošības apsvērumu dēļ praktiski neizmantojams skolēnu un citām organizētām grupām.

Nīcgales Lielā akmens aizsardzība ir kas vairāk par IVN izstrādātāju secinājumu, ka pati akmens virsma netiks fiziski bojāta. Pieminēklis, pie kura cilvēki drošības apsvērumu dēļ vairs nedodas, formāli var saglabāties, bet zaudē savu izglītojošo, kultūrvēsturisko, sabiedrisko un rekreācijas funkciju.

Ar cieņu

Roberts Tenass

Biedrības "Drosme Darīt" valdes priekšsēdētājs

Pielikumi

1. IVN drošības risku kartes izgriezums ar shematiski iezīmētiem piekļuves maršrutiem uz Nīcgales Lielo akmeni.

